

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

309. An iudex laicus possit cognoscere crimen vsuræ, siue de iure, siue de facto quæatur, vel sit crimen misti fori? Ex part. 1. tr. 2. res. 78. aliàs 77.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76442](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76442)

RESOL. CCCVIII.

An index Ecclesiasticus possit precipere iudici seculari sub pena excommunicationis, quod superfeedat in executione contractus donec decidatur, an sit usurarius, nec ne?

Et an index Ecclesiasticus, ad quem aliqua causa spiritualis remittitur, possit opponere exceptionem illam, & praefigere tempus & terminum peremptorium, intra quem probare teneatur, & quid e converso, &c? Ex part. 3. tract. 1. Resol. 18.

§. 1. Negatiue respondet Cevallos in tract. de cognitione per viam violentia part. 2. q. 96. nu. 12. Angelus in l. 4. §. condemnatum ff. de re iudicata. Imola & Ripa ibidem, & Rodericus Suarez in l. post rem iudicatam. ver. circa iudicem, n. 15. 16. & 17. ff. de re iudicata, & Barbatius vol. 2. consil. 45. n. 10. docentes, quod licet exceptio vsurae sapiat spiritualitatem, tamen non potest opponi ad impediendam executionem instrumenti.

2. Sed ego contrariam sententiam teneo ex c. lator, qui filij sint legitimi. & ideo pendente causa natalium coram Ecclesiastico non potest secularis iudex in causa principali hereditatis procedere, vt recte notat Coratius miscellan. lib. 2. c. 5. & alij. Vnde in terminis nostram sententiam tenent DD. quos citat, & sequitur Gutierrez de iuram confirm. part. 1. c. 2. a. n. 11. vbi sic asserit. His non obstantibus videtur non esse veram Angeli opinionem & sequacium, & potius tenendam esse contrariam, imò quod iudex secularis supra dicto casu, confitito sibi de litis pendencia vertentis coram Ecclesiastico super causam vsurariam eiusdem contractus, quem exequitur, maxime si à iudice Ecclesiastico inhibeatur, ne vitra procedat super executionem sub pena excommunicationis, quousque decidatur causa vsuraria, teneatur obedire, & debeat superfedere in executione, quia cum exceptio hæc sit præiudicialis executioni, omnino non debet super ea amplius procedi, quia alias iudicium Ecclesiasticum redderetur illusorium. Ita Gutierrez, & ante illum Alexander in l. 4. §. condemnatum, n. 17. de re iudicata, quidquid in contrarium asserat Cevallos vbi supra. cuius sententiam omnino refellendam esse puto, si iudex Ecclesiasticus præueniret in cognitione vsurae illius contractus, vt optime notat Marta de iurisdict. part. 2. cap. 45. num. 15. & 20. cum alijs.

3. Notandum est etiam hic obiter cum Barbosa in collect. tom. 2. lib. 4. tit. 17. c. 5. n. 4. & 5. & alijs penes ipsum, quod iudex Ecclesiasticus, ad quem aliqua causa spiritualis remittitur, potest opponere exceptionem illam, & praefigere terminum, peremptorium, intra quem probare teneatur; non potest tamen e converso, iudex secularis, qui, v. g. de causa principali hereditatis cognoscit, praefigere partibus terminum, intra quem causa incidens spiritualis terminetur coram Ecclesiastico ad quem remittit, quia iudici Ecclesiastico, qui in spiritualibus superior est, legem imponere non potest.

RESOL. CCCIX.

An index laicus possit cognoscere crimen vsurae: siue de iure, siue de facto queratur, vel sit crimen missi fori? Ex part. 1. tract. 2. Resol. 78. alias 77.

§. 1. Affirmatiue respondet Tannetus in 2. 2. diff. sup. hoc in Resol. 49. dub. 1. num. 35. Salas tract. de emp. dub. 45.

§. 1. Negatiue sententiam sustinet Couarruias practic. quaestionum cap. 6. num. 1. & ita mordicus, vt affirmatiuam sententiam ridiculam appelleret.

2. Verum ego non ridiculam, sed veram existimo, & Couarruias opinionem falsam puto, vt etiam illam nouissime existimat Anguian. in tract. de legib. tom. 1. lib. 3. contr. 22. nu. 48. & alij penes ipsum, ex multis iuribus, quæ afferunt, & præcipue per cap. ex parte, de foro compet. vbi causa viduæ Regine bonis suis spoliata, in foro Ecclesiastico fuit agitata. Vide etiam textum in cap. super quibusdam. §. vt. de verb. signific. & in cap. significantiis, de officio delegati. quibus iuribus minime satisfacit Couarruias, nec quicquam poterit satisfacere, quin indistinctè probent, atque conuincant, etiam non data Iudicium secularium negligentia, posse personas habitu, & actu miserabiles, aduersarios suos ad forum Ecclesiasticum trahere. Scio praxim in contrarium esse: sed ego loquor, quid sentiendum de iure: ius autem, vt visum est, nostram sententiam aptè docet. Ergo, &c. Vide etiam Tanner. in 2. 2. disputat. 4. quest. 4. dub. 1. num. 31.

RESOL. CCCVII.

§. 1. An pauperes, & miserabiles persone possint laicum coram iudice Ecclesiastico conuenire?

Et notatur, quod si pupillus, vel vidua essent diuites, non gaudent privilegio trahendi laicos ad tribunal Ecclesiasticum. Ex part. 4. tract. 1. Resol. 90.

§. 1. Affirmatiuam sententiam omnino tenendam esse puto, ex textu expresso in cap. super quibusdam, de verb. significat. ibi, Item viduis, pupillis, orphanis, & miserabilibus personis teneatur in iudicio Ecclesiastico respondere, &c. Idem probatur ex P. Normitano & Butrio in cap. per vestras, de donatione inter viram & uxorem, facit etiam textus in cap. si quis de potestibus 21. cap. si quis Romipetas 23. cap. illi qui 25. in ordine, 24. quest. 3. & ita docent scribentes in cap. significantiis, de offic. & potestate iudic. delegati. & in cap. ex tenore, de foro competenti. & hanc tenent sententiam Palacius Rubeos in repet. cap. per vestras. §. 1. num. 5. & alij, quos citat & sequitur nouissime Gabriel Alvarez tract. de privileg. pauper. quest. 52. num. 13. quibus adde Scacciam de iudicis tom. 1. lib. 3. cap. 12. numero 17. Cenedum in quest. canonic. quest. 14. num. 4. Vnde pro sibi relicis alimentis posse pauperem aduersarium laicum ad iudicem Ecclesiasticum trahere, docet Bartolus, Imola, Geminianus, & alij, quos adducit Petrus Surdus de aliment. tit. 8. privileg. 9. num. 2. & in quauis alia causa idem dicendum est, cum miserabilibus ac pauperibus, absque alicuius cause præfinitione concessum sit privilegium in dicto cap. super quibusdam, aliisque iuribus relatis. Vnde immeritò quidam Iurisconsultus volebat olim hanc sententiam admittere, & inconuenientius ipse assererat; nam multæ causæ laicorum ad Ecclesiastica tribunalia, stante hac opinione, deferri possunt; sed, vt dixi, immeritò hoc assererat: nam, vt visum est, sacri Canonis hæc determinant, & concedunt, quibus omnino standum est iuramento Catholico ambigere.

2. Notandum est tamen pro intelligentia dicti cap. super quibusdam, quod si pupillus, vel vidua essent diuites, non gaudent privilegio trahendi laicos ad tribunal Ecclesiasticum. Ita Doctores citati.

INATI
T
O. IX. X.
E. III

Sup. hoc e
conuerso su
pra in Resol
48. §. Sed
contrarium;
ad medium
cursum in
verl. neque
potest.

dub. 45. n. 1. & 2. cum Emmanuele Sà verb. usura, n. 15. & nouissimè Ioannes de Heuia in suo labyrin. commer. lib. 2. c. 1. n. 37. vbi sic asserit: Del delicto de la usura non solo puede conozer el Iuez Ecclesiastico, sino tambien el seglar, por ser mixti fori. Y proceder no solo en quanto à la question del hecho, si se cometio, ò no, la usura, sino tambien en quanto à la question del derecho, si el contrato es usurario, ò no. Idem etiam docuit in Curia Philippica, p. 3. §. 9. n. 27. & ante illum Rodericus de ann. reddit. lib. 3. q. 3. n. 122. cum multis aliis Iuriconsultis.

2. Sed meritò contrariam sententiam tenuit Salonijs in 2. 2. tom. 2. q. 78. art. 3. contr. ult. vbi ita ait [Veritas, & cõmuniõ DD. tam Theologorum, quàm Canonistarum sententia docet, vbi fuerit apertum contractum aliquem usurarium esse, huiusmodi delictum esse mixti fori, ita vt sit locus præuentioni; postèque huius delicti reum, vbi non vertitur in dubium, illum commississe usuram, tam ex mandato Iudicis Ecclesiastici, quàm sæcularis, compelli ad restitutionem usurarum, si quas acceperit, & ratione illius delicti puniri. Vbi res verò dubia fuerit, & anceps, vtrumque pertinet ad Ecclesiasticum Iudicem, & declarare, an contractus ille in iudicium Ecclesiæ tanquam suspectus de usura vocatus usurarius sit, & reu, si in labem iniquitatis usurariæ incidit, ad restitutionem compellere, & punire. Quæ omnia communi vlt. Tribunalium Ecclesiastici, & sæcularis obseruantur.] Ita Salonijs, cuius sententiam amplexi sunt etiam Layman in Theol. mor. lib. 4. tr. 5. c. 2. n. 8. & 9. Azorius p. 2. li. 3. c. 5. §. 2. Ragucius in lucerna Parochorum, tit. de Resur. q. 2. 19. Michaël de Palatio lib. 4. contr. ult. c. ult. Cardinalis Tuschus tom. 8. §. usura. concl. 357. n. 19. Clarus §. fin. q. 37. Reginaldus in praxi, tom. 2. lib. 23. c. 9. sect. 1. n. 93. in fine, & Bonacina de contr. disp. 3. q. 3. punct. vlt. n. 2. Martha de iurisdict. p. 2. c. 7. n. 11. ita asserens. [Alia causa est, cur usura dicatur crimen Ecclesiasticum, nempe, quòd, licet dum de punitione agitur, & questio est facti, pertinet potius ad laicū, quam ad Ecclesiasticum Iudicem, quando tamen questio est iuris, hoc est, quando inquiritur, num contractus sit usurarius, propriè pertinet ad Iudicem Ecclesiasticum de ea cognoscere.] Ita ille. Et hanc sententiam docuit etiam ex Panormitano Syluest. ver. usura, 9. in princ. Scaccia tr. de commer. §. 7. gloss. 5. num. 81. vbi ita ait: [Conclude ex horum omnium casuum distinctione, & resolutione, quod cognitio, an contractus sit usurarius, pertinet ad Iudicem Ecclesiasticum, & non ad sæcularem, vt notauit Card. Turrecremata in c. quid dicam, sub n. 5. verb. ad tertium. 14. q. 4.] Ita Scaccia. Vide etiam Bobadillam in Polit. tom. 1. lib. 2. c. 17. n. 40.

RESOL. CCCX.

Ad quod forum pertineat crimen usurarium?

Et an hæc causa sit mixti fori? Ex part. 9. tract. 9. & Misc. 4. Resol. 15.

Sup. hoc in Ref. præta. lita.

§. 1. **A**D hoc dubium sic respondet nouissimè Pater Wadingus tract. de Contract. disp. 14. §. 1. Postquam Romani Pontifices tam multa constituerent contra usurarios, opinati sunt plerique Canonistæ, hoc crimen esse fori Ecclesiastici, & non sæcularis. Sed Couarruias lib. 3. var. cap. 3. efficaciter probat hoc crimen ex natura sua esse mere sæculare, sicut est homicidium, furtum, & similia. Addit autem propter rationem dub. præced. deductam, Ecclesiam prudenter ad se traxisse, quando Principes sæculares videbantur existimare usuras moderatas esse

se licitas, sed postquam omnes vbique Principes Christiani suis legibus veterant usuras sub seuera pœna, cessare causam prohibendi Principibus huius criminis cognitionem, siue faciendi illud fori Ecclesiastici. Canonistas autem, qui senserunt esse fori Ecclesiastici, ad illud tempus respexisse, quo non erant prohibita serio à Regibus, & supremis Principibus, nec punita usura à Republica, & idè ex natura rei spectat cognitio criminis usuratum ad Laicum Iudicem. Couarruias supra, Syluester ver. usura 9. Molina disputatione 333. Probat, quia est crimen mere sæculare sicut homicidium, fraus, aut iniustitia commissa in venditionibus, & contractibus, nec est ratio, cur Laicus, qui potest cognoscere, an Titius iniuste agat non reddendo pretium, aut vendendo carius; non possit cognoscere an iniuste pactus sit de Auctario reddendo ultra sortem, quia vtrumque est iure naturæ verum, & neutrum est spirituale, vel spirituali annexum. Secundo, est penè generalis praxis, vt usura à Principibus sæcularibus, & cognoscantur, & castigentur aliis pœnis, quas in suis legibus designant. In Bohemia, & in Germania obseruauit, quoad pœnas non spirituales non se immiscere huic cognitioni Ecclesiasticos iudices inter Laicos. Et Gailius lib. 2. obseruat. 4. §. 5. & 7. in Imperio id seruari animaduertit. Et Ioannes Baptista Lupus in tractatu de usur. ad finem, dicit opinionem verissimam, & in praxi receptam, maximè Florentia. De Ciuitatibus multis Italiae testis est Menochius de arbitrio iudicis casu 398. num. 44. & alij de alijs locis. Tertio Principes sæculares, quando crimini non mere spirituali constituerunt pœnam suo fisco præsertim applicandam (vt factum est in prohibitione usurarum) non permittunt ad Iudices Ecclesiasticos deuoluji causam. Vnde tandem concludo, quando non agitur de pœnis Ecclesiasticis incurendis, Iudicem Laicum hic se interponere: quando verò controuersia est de sepultura Ecclesiastica; & similibus, quæ ad solam Ecclesiam spectant, iudicem Laicum non se debere interponere. Hucusque Wadingus.

2. Sed hæc opinio est prorsus reiicienda, & de directo pugnat contra Ecclesiasticam immunitatem. Dico igitur, quòd licet crimen usurarium pertinere ad solùm iudicium Ecclesiasticum asserat Glossa in Summ. 11. quæst. 1. & Glossa 1. de offic. ordin. & Glossa in Clement. 2. verb. usura, de iudic. Secundo quam Laicus non est iudex competens, nec dissentit. Iul. §. ult. q. 37. n. 2. vers. Quare igitur: præsertim quando est Questio iuris super usura, puta quando requiritur sit ne contractus usurarius, licet quando usurae repetuntur credat laicum esse Iudicem competentem, iuxta Bald. in l. Quoribus, circa fin. Cod. de iudic. quamuis absolute Bald. sibi parum constans dicat in dist. Quoties, col. 2. versic. Tu dic, esse hoc crimen usurae mere Ecclesiasticum, & in consilio 443. in fine, vol. 3. Bartol. in l. Titia, num. 7. ff. solut. matrim. Corru. cons. 227. viso processu, vol. 3. Laurent. de Rodolph. tract. de usuris, quæst. 114. & secundum hanc partem non potest iudex Laicus de hoc crimine inquirere, secundum Ioan. Andr. in cap. Peccatum. col. 8. & 9. de regul. in lib. 6. Bald. in l. Improbum, versic. Credo glossam verum dicere, Cod. ex quib. caus. infam. irrogetur. Tamen ego puto his non obstantibus esse crimen mixti fori, quando agitur de questione facti; si verò agatur de questione iuris pertinere ad solùm iudicem Ecclesiasticum. Et ita docet contra Couarruiam nominatim Ioseph Vela in c. 1. de offic. ordin. part. 1. num. 71. Michaël Agia de exhibendis auxiliis, fundam. 17. Præfatio de Repub. Christ. tom. 1. lib. 2. disp. 4. §. 21. Valboa in cap. cum sit generale success. leg. de foro compet.